

پژوهشی کوتاه در باب:

فرق و مذاهب

بخش اول:

فرقه زیدیه

فاطمه خیراندیش

معاونت پژوهشی حوزه علمیه ام‌الانامه علی‌شاه

مهرامه 98

علل پیدایش فرقه های اسلامی

با نگاهی اجمالی به تاریخ اسلام می یابیم هرچند در زمان حیات پیامبر گرامی اسلام ﷺ همه کسانی که دعوت او را پذیرفتند، زیر یک پرچم بودند با افکار و عقاید و فرهنگ های مختلف تحت رهبری واحد فکری و عقیدتی پیامبر ﷺ قرار گرفتند، ولی پس از شهادت پیامبر ﷺ در میان امت وی اختلاف نظرها و منازعات اعتقادی بسیار رخ داد و این منازعات در نهایت به پیدایش فرقه های گوناگون انجامید که واضحترین و زرگترین آن اختلاف اساسی، مسأله امامت و خلافت پیامبر ﷺ بود که این امت واحد و یکپارچه را دچار از هم پاشیدگی کرد و تبدیل به دو گروه شیعه و سنی کرد. این اختلافات برای خود پیامبر اکرم ﷺ نیز قابل پیش بینی بود کما اینکه در کتب روایی نقل شده که ایشان فرمودند: «امت حضرت موسی ﷺ پس از او به هفتاد و یک فرقه تقسیم شدند و امت حضرت عیسی ﷺ پس از او به هفتاد و دو فرقه تقسیم خواهد شد و تنها یکی از این فرقه ها اهل نجات است».

فرقه زیدیه

یکی از این فرقه ها که در اثر اختلاف فکری و عقیدتی در بین شیعیان به وجود آمد و رشد کرد و پیروان زیادی نیز برای خود دست و پا کرد، فرقه «زیدیه» است. زیدیه فرقه ای است که پس از امام علی ﷺ و حسنین ﷺ به امامت زید فرزند امام سجاد ﷺ قائل اند و امام سجاد ﷺ و سایر امامان بعدی شیعه اثنی عشری را تنها به عنوان پیشوایان علم و معرفت می پذیرند.

شخصیت زید بن علی

زید فرزند امام سجاد ﷺ است. او در نیمه دوم قرن اول و نیمه اول قرن دوم می زیست و بر ضد هشام بن عبدالملک حاکم اموی یام کرد و سرانجام به شهادت رسید. امامان معصوم ﷺ و دانشمندان امامیه معمولاً زید را به جهت دانش، تقوا و شجاعت ستوده و قیامش را مورد تأیید قرار داده اند؛ از نظر آنها زید بن علی مدعی امامت نبود و به امامت پدر، برادر و پسر برادرش اعتقاد داشت و با رضایت آنان و با انگیزه انتقام خون امام حسین ﷺ امر به معروف و نهی از منکر و اصلاح امور امت و تشکیل حکومت و واگذاری آن به امامان معصوم ﷺ قیام کرد. از نظر علمی و اعتقادی، زید شاگرد پدر و برادرش، امام سجاد ﷺ و امام باقر ﷺ بود. با توجه به این مطالب زید بن علی را می توان یک شیعه امامی دانست.

فرقه های زیدیه

پس از زید، در بین پیروان او دانشمندانی پدید آمد که به تنظیم عقاید و احکام زیدیه پرداختند و بدین ترتیب، مذهب زیدیه پدید آمد. گرچه دانشمندان زیدیه به سیره ی عملی و نوشته های زید توجه داشتند. اما در عقاید از معتزله و در فقه از مکتب ابوحنفیه تأثیر پذیرفتند. عقیده ی زیده ی درباره ی امامت به این صورت است که آنان تنها به سه امام منصوب معتقدند و از این رو میتوان آنها را شیعه سه امام دانست به اعتقاد آنها پیامبر ﷺ تنها به امامت امام علی و امام حسن و امام حسین (علیهم السلام) تصریح کرده است و پس از این سه بزرگوار، امام کسی است که شرایطی را اهراز کند یکی از این شرایط جهاد علنی و مبارزه مسلحانه با ستمگران است از همین جاست که زیدیه پس از امام حسین به امامت امام سجاد و دیگر امامان امامیه که به جهاد علنی پرداختند و اعتقاد ندارند.

مهمترین فرقه های زیدیه را معمولاً سه فرقه جارودیه، سلیمانیه و صالحیه دانسته اند.

جارودیه: این گروه پیروان ابوجارود، زیاد بن ابی زیاد هستند که گاهی سرجوبیه نیز نامیده میشوند. ابوجارود ابتدا از اصحاب امام باقر (علیه السلام) و امام صادق (علیه السلام) بود اما بعدها به زید پیوست. به اعتقاد این فرقه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، حضرت علی (علیه السلام) را با نام و نشان به عنوان امام به مردم معرفی نکرده است بلکه پیامبر اوصاف امام برحق را بیان کرده و این اوصاف تنها بر علی (علیه السلام) منطبق است و مردم به دلیل تعیین دیگران برای خلافت گمراه شدند. اما درباره ی امامان بعدی، برخی از جارودیه معتقدند علی (علیه السلام) بر امامت حسن (علیه السلام) تصریح کرد و سپس امام حسن (علیه السلام) بر امامت برادرش حسین (علیه السلام) تصریح نمود و پس از امام حسین (علیه السلام) هریک از فرزندان امام حسین (علیه السلام) که قیام کرد و عالم به دین بود، امام است.

سلیمانیه: این فرقه پیروان سلیمان بن جریر هستند. سلیمانیه معتقدند امام به وسیله شورا و توسط مردم انتخاب میشود و ممکن است با رأی دو نفر نیز امام انتخاب شود و مردم می توانند فرد افضل

را کنار گذاشته و فرد مفضل ترا که نظر کمالات پایین تر است انتخاب کنند. از این رو خلافت ابوبکر و عمر صحیحی است گرچه مردم با انتخاب نکردن حضرت علی که افضل بود دچار اشتباه شدند. سلیمانیه عثمان را بخاطر کارهایی که کرد قبول ندارند و نیز عایشه، طلحه و زبیر را به دلیل جنگ با امام علی کافر می دانند بطور کلی عقاید سلیمانیه به آرای اهل سنت نزدیکتر است تا عقاید شیعه.

صالحیه و بتریه: به پیروان حسن بن صالح بن حی صالحیه می گویند و پیروان ابتر، بتریه نامیده می شوند این دو تن و پیروانشان مذهب واحدی دارند و از این رو کتاب های فرق و مذاهب بایکدیگر ذکر میشوند. این گروه نیز امامت مفضل را قبول دارند. درباره خلافت ابوبکر و عمر معتقدند گرچه علی چون افضل مردم بود به خلافت سزاوارتر است اما چون خود با رضایت خلافت را به آن دو تن واگذر کرد لذا خلافت آن دو صحیح است.